

نقش پدافند غیر عامل در نظام سلامت

بطور کلی هر گونه اقدامی که سبب افزایش بهداشت و سلامت فردی و اجتماعی، استمرار خدمات بهداشت و درمان و کاهش آسیب پذیری در مقابل بحران ها و خدمات رسانی مناسب در طی بحران ها و جنگ گردد پدافند غیر عامل در نظام سلامت است. این اقدامات نه تنها شامل اصول اساسی پدافند غیر عامل است که در ادامه به برخی از آنها اشاره خواهد شد بلکه شامل همه اقدامات علمی، تحقیقاتی و فنی است که سبب توانمندی و اقتدار ملی در عرصه های علوم و فناوری، خود انکایی در عرصه های پیشگیری، تشخیص، درمان و بازتوانی است.

اقتدار و توانمندی هر کشوری نتیجه پیشرفت های علمی و فنی است. پیشرفت علمی در عرصه های بهداشت و درمان سبب کاهش صدمات و آسیب ها در نتیجه سوانح و حوادث و بحران ها می گردد. توسعه فرهنگ ایمنی فردی و جمعی و حفاظت، نقش مهمی در کاهش آسیب پذیری در حوادث و بلایا حتی در سوانح انسان ساز مانند جنگ دارد.

بعنوان مثال ژاپن کشوری با بیشترین میزان وقوع زلزله به دلیل توسعه فرهنگ ایمنی فردی و جمعی و مقاوم سازی تاسیسات کمترین میزان تلفات را در مقایسه با کشورهای دیگر دارد. این امر نشان دهنده اهمیت فرهنگ سازی ایمنی و نهادینه کردن آن در بین مدیران و مردم است.

هدف از اجرای اصول پدافند غیر عامل کاهش خسارات و آسیب پذیری به تاسیسات، تجهیزات، نیروهای انسانی در نتیجه بحران های طبیعی و تهاجم دشمن جهت استمرار ارائه خدمات بهداشت و درمان و سایر وظایف محوله به نظام سلامت یک کشور است. حال هر اقدامی که بتواند ما را در دستیابی به این هدف مهم یاری نماید را می توان اصول و روش های پدافند غیر عامل دانست.

برای اجرای این تمهیدات ابتدا باید اقدام به شناسایی موارد زیر نمود:

- (۱) شناسایی تهدیدات
- (۲) الویت بندی تهدیدات
- (۳) کاهش تهدیدات
- (۴) شناسایی آسیب پذیری ها
- (۵) کاهش آسیب پذیری ها

اقدامات اجرایی پدافند غیر عامل:

مکان یابی مناسب و پراکندگی در مراکز حیاتی و حساس یکی از اصول مهم دفاع غیر عامل جهت تقلیل خسارات آنهاست. مراکز حیاتی بهداشت و درمان باید به نحوی از این اصل استفاده نمایند که ضمن کاهش تهدیدات و آسیب پذیری در

استمرار خدمات رسانی که به عهده دارند موفق باشند. این امر بخصوص شامل نهاد های تخصصی مانند انتقال خون، صنایع دارویی و تجهیزات پزشکی حساس و موارد مشابه را شامل می گردد.

مقاوم سازی و استحکام:

از نیازهای اساسی تا سیستمات اصلی فرماندهی و کنترل در نظام سلامت و بخصوص فوریت های پزشکی، اورژانس ها و مراکز بهداشتی درمانی است. البته بر اساس ویژگی بیمارستانهای صحرایی و نظامی این تا سیستمات علاوه بر اقدامات فوق نیازمند اقدامات ویژه دفاع غیر عامل جهت مقاومت در تهاجمات نظامی سخت نیز می باشند.

ایجاد پناهگاه مناسب برای پرسنل و مردم:

بر اساس معیارهای ایمنی تمام مراکز تجمع باید واجد پناهگاه های مناسب بر اساس تعداد پرسنل و مراجعین می باشند. این پناهگاه ها ضمن داشتن استاندارد های لازم و مقاوم در برابر تهدیدات می توانند بطور دامنظوره تهیه گردند تا در زمان صلح نیز کاربرد داشته باشند. بسیاری از کشورها مراکزی عمومی چون متروها را به نحوی تهیه می کنند که بعنوان پناهگاه های مستحکم در شرایط بحران استفاده می کنند.

داشتن تجهیزات و منابع جایگزین:

از مهمترین تهدیداتی که سبب قطع خدمات می گردد آسیب به منابع آب، سوخت، برق، گاز، مخابرات و سایر تا سیستمات حیاتی نظام سلامت و مراکز بهداشتی درمانی است. در برنامه پدافند غیر عامل نظام سلامت لازم است جایگزین های مناسب برای این منابع طراحی و لحاظ گردد تا در صورت آسیب و قطع و اتمام یکی از آنها از منبع جایگزین استفاده شود. طراحی و اجرای این تمهیدات ممکن است هزینه بر و غیر اقتصادی به نظر رسد در حالی که امنیت ملی، حفظ جان انسانها و توان پایداری در مقابل تهدیدات چنان ارزشمند است که هر مقدار سرمایه گذاری در این نوع اقدامات امری است مفید و معقول.

ایجاد پوشش های مناسب در مناطق حساس:

یکی از اقدامات مهم در کاهش آسیب پذیری تا سیستمات حیاتی و حساس ایجاد پوشش برای آنهاست که می تواند شامل پوشش های طبیعی و یا مصنوعی با روش های متنوع موجود است.

اعلام خبر و یا هشدار سریع:

یکی از مهمترین عوامل کاهش آسیب در سیستم بهداشت و درمان داشتن منابع سریع دریافت خبر حوادث و آسیب های بهداشتی و سلامتی است. شبکه بهداشت نظام سلامت باید ایمن نسبت به مخاطرات باشد. داشتن بانک های اطلاعاتی و پایش مداوم بیماریها از شیوع بیماریها جلوگیری می کند.

بنابر این لازم است نظام سلامت دارای شبکه های متعدد ارتباطی، گردآوری فوری اطلاعات به روش های مختلف و جایگزین با کمترین آسیب باشد. پایش بیماریها و داشتن آزمایشگاه های ثابت و سیار که با اعزام به محل اقدام به انجام آزمایشات مورد نیاز نمایند از نیازهای این برنامه است. در صورت وقوع تهدیدات نامتعارف مانند پخش عوامل بیولوژیک و شیمیایی و هسته ای اقدامات ویژه خود را می طلبد که در بخش دیگری بدان خواهیم پرداخت.

حفاظت:

حفاظت مدام از تاسیسات و تجهیزات حیاتی و حساس جزو برنامه های پدافند غیر عامل جهت کاهش آسیب های احتمالی توسط دشمن و اقدامات خرابکاری است. توسعه اقدامات حفاظت فیزیکی با استفاده از فناوری های نوین برای این امور توصیه می گردد. توسعه روش های ایمنی زیستی و امنیت زیستی در آزمایشگاه های تحقیقی و مراکز تحقیقاتی که با نمونه های بیمار، زیستی و شیمیایی سروکار دارند از اهمیت خاصی برخوردار است.

سیستم اطفاء حریق:

داشتن سیستم های مجهز و آماده بکار اطفاء حریق در تاسیسات و مراکز بهداشتی درمانی از اهمیت خاصی برخوردار است. این سیستم ها باید به نحوی باشند که ضمن اطمینان از کارایی آنها توان پوشش منطقه مورد نظر را داشته باشند. نکته مهم آموزش پرسنل جهت استفاده از این سیستم ها و برگزاری مانورهای مستمر جهت آزمایش کارایی سیستم اطفاء حریق و توان بکارگیری آن توسط پرسنل است.

آموزش و تربیت پرسنل:

آموزش جزو حیاتی ترین بخش برنامه پدافند غیر عامل هر کشور و سازمانی است. آموزش مدیران اصلی، میانی، رده های تخصصی و پرسنل بخش های مختلف نظام سلامت یک کشور جهت آشنایی با اصول پدافند غیر عامل، تهدید شناسی، شناخت آسیب پذیری و روش های ایمنی فردی و جمعی نقش مهمی در فرهنگ سازی ملی و اجرایی شدن برنامه های ارتقا ایمنی و پایداری ملی می گردد. این آموزش باید مستمر همراه با اجرای مانورهای دوره ای در سطوح مختلف باشد.

توسعه این آموزش به دانشجویان و دانش آموختگان رشته های مختلف پزشکی و پیراپزشکی می تواند در تربیت نسل آینده مدیران و کارکنان نظام سلامت نقش مهمی ایفا نماید. در این برنامه با تربیت متخصصین فوریت های پزشکی آشنا به موضوعات پدافند غیر عامل در بحران های طبیعی و انسان ساز آنها را آماده خدمت رسانی در این شرایط نمود.

تربیت متخصصین طب دفاعی:

با توجه به تهدیدات جدی ناشی از تهاجمات نظامی و آسیب های آن وجود رشته ای به نام طب نظامی و تربیت پزشکانی جهت مقابله با اینگونه آسیب ها ضروری است. تجربیات گسترده پزشکان مجرب ما در طول دفاع مقدس سرمایه ای گرانبهاست که باید به نسل جدید منتقل گردد و از این طریق آمادگی لازم در بخش بهداشت و درمان جهت مقابله با این

تهدیدات بطور مستمر ادامه یابد. توان متخصصین داخلی در درمان آسیب های ناشی از جنگ توانمندی است که سبب افزایش اقتدار ملی و کاهش آسیب پذیری می گردد

توسعه بهداشت فردی و عمومی:

یکی از تهدیداتی که سبب توسعه بیماریها و افزایش آسیب پذیری در سلامت جامعه می گردد عدم رعایت بهداشت فردی، جمعی و محیطی است. در صورت فقدان فرهنگ بهداشت فردی و جمعی و همچنین منابع بهداشتی آب و غذا، دفع بهداشتی زباله و فاضلاب شاهد توسعه بیماری های عفونی و مرگ و میر در اثر وقوع بحران ها می باشیم.

مقابله با این امر نیازمند توسعه زیرساخت های مناسب تهیه و تامین آب و غذای بهداشتی و اتخاذ روش های مناسب جایگزین برای شرایط بحرانی و همزمان توسعه فرهنگ بهداشتی در جامعه است. بحران های جدی مانند جنگ می تواند سبب کاستی آب و مواد غذایی گردد در ضمن قطع برق و گاز و سوخت و ارتباطات مخابراتی میتواند سبب مشکلاتی در حمل و نقل، نگهداری و تهیه آب و غذای بهداشتی گردد که در نتیجه سبب توسعه بیماری های مختلف خواهد شد.

پیشگیری از وقوع چنین فاجعه ای نیازمند آمادگی همه سازمان های مسئول و اجرای اقدامات پدافند غیر عامل در کاهش آسیب پذیری حوزه مورد نظر است. به نحوی که در صورت بروز سوانح و قطع یا کاهش انتقال مواد اساسی مورد نیاز مردم به سرعت از روش های جایگزین برای تامین آن استفاده و فعال گردد.

همکاری های سازمانی:

با توجه به اینکه سلامت جامعه در گرو همکاری سازمان های مختلفی است نمی توان از سیستم بهداشت و درمان جامعه به تنهایی انتظار داشت که با اجرای اصول پدافند غیر عامل سبب امنیت جامعه در مقابل حوادث و بلایا گردد.

سازمان های اساسی که نقش مهمی در سلامت جامعه دارند شامل وزارت جهاد کشاورزی و سازمان های تابعه آن مانند سازمان دامپزشکی، موسسه واکسن و سرم سازی و دیگر نهادها که تامین غذای جامعه را بعهده دارد، وزارت نیرو با تامین انرژی و آب مورد نیاز جامعه، وزارت نفت با تامین سوخت مورد نیاز جامعه، وزارت ارتباطات و مخابرات که نقش حیاتی در شبکه ارتباطی کشور ایفا می کند، صدا و سیما که نقش مهمی در اطلاع رسانی جامعه در شرایط بحران را ایفا می کند و سایر نهاد های دولتی و خصوصی.

نقش نهاد های خصوصی در پدافند غیر عامل:

امروزه دولت ها بدون کمک مردم به تنهایی قادر به مقابله با بحران های بزرگ نیستند و نقش انجمن ها و بنیاد های مردم نهاد در اقدامات کمک رسانی امداد و نجات و مردم یاری روز بروز در حال افزایش است. نظام بهداشت و درمان یک کشور زمانی می تواند در توسعه برنامه پدافند غیر عامل خود موفق باشد که به نحو مطلوب بتواند این منابع مردمی را مدیریت و از آنها به نحو مناسب جهت مقابله با بحران ها استفاده نماید.

این نهاد ها می توانند با حضور در بین مردم ضمن توسعه فرهنگ پدافند غیر عامل سبب کاهش آسیب پذیری جامعه گردند. در همین عرصه می توان به توان عظیم بسیج در عرصه های مختلف بخصوص بسیج جامعه پزشکی در برنامه پدافند غیر عامل بهداشت و درمان اشاره نمود. یک نمونه اشکار حضور بسیج را در ایمن سازی ملی بر علیه بیماری های عفونی را در کشور شاهد بوده ایم و همچنین حضور گسترده آنان در دفاع مقدس و عرصه های سازندگی کشور نشان دهنده نقش این نیروی عظیم در مقابله با بحران ها است.

تحقیقات علمی و فنی:

همچنان که در مقدمه اشاره گردید اقتدار ملی سبب کاهش تهدیدات و افزایش امنیت می گردد. اقتدار حاصل توسعه علم و فناوری است. همه تلاش های علمی که در کشور در عرصه های بالیتی و علوم پایه بهداشت و درمان صورت می گیرد سبب کاهش نیاز ما به اقلام و تجهیزات پزشکی و خود کفایی در امور بهداشت و درمان است که نقش مهمی در پایداری ملی در شرایط بحران و احتمال اعمال تحریم دارد.

همکاری های بین المللی:

کشور ما در منطقه بحران خیز خاورمیانه اسلامی و در محاصره کشورهای آسیب پذیر قرار گرفته است. بنابر این جهت کاهش تهدیدات و آسیب پذیری ها نیاز به همکاری های منطقه ای جهت کاهش بحران ها و افزایش ثبات هستیم.

افزایش میزان بهداشت و سلامت در کشورهای همسایه سبب کاهش بروز و شیوع بیماریها در کشور است. زیرا هر چند گاه شاهد بروز همه گیری هایی در انسان ها، دام ها و منابع کشاورزی کشور هستیم که منشأ آنها آن سوی مرزهاست، بنابر این علاوه بر تقویت نظام بهداشت و درمان در کشور باید تلاش خود را از نظر سیاسی، فرهنگی و اجتماعی جهت افزایش بهداشت و سلامت در منطقه افزایش دهیم.